

Christiania er stadig sin egen – men christianitterne har fået sværere ved at finde hinanden

Søndag kan Christiania fejre sin 50-års fødselsdag; en spektakulær succes for det sociale eksperiment, der har holdt stand mod omverdenens normaliseringsforsøg. Men det interne sammenhold udfordres i stigende grad – af Pusher Streets forråelse, en åben strid om 'Gadens' fremtid og spændinger mellem generationerne. Vi er flyttet et par dage til fristaden for at følge livet og hverdagskonflikterne

Af Siri Franceschi • Foto: Magnus Hove Johansson

06

Christianitten Tanja Zabell har sendt mig ud på en eftersøgning. Målet er at finde hendes hus. Først skal jeg krydse Dyssebroen, dernæst dreje til højre og så passere en lang række huse i forskellige former og farver.

Christiania udgør et areal på 34 hektar, der er ind delt i 14 områder. Vejnavne og husnumre er sjældent til at se, så det gælder om at bide mærke i de små detaljer, når man skal finde vej. Dem er der heldigvis mange af. En dinglede jernsolfanger fortæller mig, at jeg er på rette vej.

Det er mandag formiddag, og Christiania fremstår påfaldende hverdagsagtig. Himlen er bleggrå, og luften kølig. Et christianiaflag med de karakteristiske tre gule prikker vajer i vinden. Et hus formet som en halvcirkel i rødt plankeværk dukker op på min venstre side. Tre ældre kvinder slendrer forbi.

»Der bor mange spændende folk herude,« siger den ene og hiver sit kamera frem for at tage et billede af flaget, der har foldet sig ud.

Jeg tjekker igen rutebeskrivelsen og kigger op mod det røde hus. Snart efter bliver døren flået op.

En hybrid mellem en svane og havfrue kommer til syne i døråbningen. Det er Tanja Zabell, der netop har færdiggjort sit kostume til den store parade, der skal markere guldbrylluppet mellem fru Christiania og hr. Danmark – en af de mange begivenheder op til Christianias 50-års fødselsdag den 26. september.

Den store, fælles fejring er nemlig blevet aflyst. I fem »magiske« dage skulle en såkaldt Freetown Festival ellers have indtaget det gamle kaserneområde og hylde, at Christiania i de forgangne 50 år har »vokset sig fra en ustyrlig rebel til et ansvarligt anarki«. Der var programlagt 21 scener, internationale kunstnere, cirkusforestillinger, politiske debatter og 30.000 daglige gæster, men få uger inden fødselsdagen var kun to procent af billetterne solgt, og festivalen blev udskudt til næste år.

Tanja Zabell spinner rundt om sig selv. Hun har et par glitrende rulleskøjter på fødderne og ruller frem og tilbage i det sparsomt indrettede køkken-alrum.

»Vil du have en kop humørte?« siger hun og understreger, at der ikke er »den slags« humør i teen.

Så griber hun ud efter en orange solkasket.

»Kunne den ikke godt ligne et svanenæb? Altså med lidt god vilje?« siger hun og maser kasketten ned over hovedet.

Tanja Zabell skal være en svane til paraden, fordi svanefiguren ifølge hende er central for at forstå Christiania: »Vi er en masse grimme ællinger herude, hvilket kan være en stor udfordring. Men når det fungerer, når vi tør vove, give plads til hinanden, rumme hinanden og prioritere fællesskabet, så løfter vi hinanden og bliver til smukke svaner.«

I anledning af 50-årsfødselsdagen er jeg flyttet et par dage til fristaden for at følge livet, hverdagen og konflikterne i det lille landsbysamfund i midten af København. Hersker stedets grundlov om »et selvstyrende samfund, hvor hvert enkelt individ frit kan udfolde sig under ansvar over for fællesskabet«, stadig? Eller har drømmen om en modkultur til det resterende samfund med tolerance, frisind og konsensusdemokrati spillet fallit i mødet med hashmarkedet og en stigende bandekriminalitet?

Det sidste spørgsmål er i stigende grad blevet et diskussionsemne internt på fristaden, hvor der for tiden udspiller sig en sjældent offentlig konflikt mellem beboerne om Pusher Street og gadens indflydelse på det øvrige Christiania.

Striden om 'Gaden'

Klokken 12:08:30 den 26. september 1971 blev Christiania født. Det fremgår af et fotografi af en dør på fristaden, hvor dato og klokkeslæt er skrevet med sort graffiti under et stort C.

Døren findes ikke mere, fortæller 75-årige Ole Lykke, der er stadsarkivar og har boet på Christiania siden 1979.

»Den forsvandt til 'Oasernes fest', hvor vi havde inviteret en masse hippier fra andre oaser,« siger han.

»Sådan kan det gå.«

Dåbsattesten blev nedfældet af den afdøde journalist Jacob Ludvigsen, der sammen med fem andre organiserede erobringen af den tidligere Bådsmadsstræde Kaserne og Ammunitionsarealet, der i dag udgør Christiania. De havde skaffet sig adgang til området ved at kravle igennem et hul i plankeværket og opfordrede i ugeavisen Hovedbladet andre til at følge deres eksempel. Drømmen var et dynamisk og ekspe-

Man lærer meget af at bo på Christiania, især om tolerance, siger 40-årige Tanja Zabell, der har boet på fristaden i 15 år

07

rimentelt fristed med plads til at udfolde sig under fælles ansvar for hinanden.

»Den artikel skabte et *big bang* – visionen om et alternativt samfund,« siger Ole Lykke.

Således indtog en blanding af politiske aktivister, hippier, kunstnere, hjemløse og narkomaner de gamle kasernebygninger i løbet af efteråret 1971. Selv forlod Jacob Ludvigsen stedet efter tre måneder på grund af irritation og utålmodighed over et »dødssygt fællesmødevælde«.

Meget har ændret sig siden 1970'ernes Christiania, men visse ting står fortsat ved magt. Det gælder blandt andet Fællesmødet, der er øverste beslutningsinstans. Derfor kom det også bag på mange, da en gruppe christianitter under et Fællesmøde den 21. juli rejste sig i samlet flok og kom med en bekendtgørelse. De havde holdt et formøde, hvor de havde nedskrevet en erklæring: Nok er nok.

»Christianias hashmarked er ude af kontrol og har været det længe,« står der blandt andet i erklæringen, der er gengivet i Christianias interne avis Ugespejlet.

Efter bekendtgørelsen udvandrede gruppen og efterlod mange af de tilbageværende uforstående. I et konsensusdemokrati, hvor samstemmighed styrer, er det ikke velset at gruppere sig eller forlade et møde, inden alle er blevet hørt.

Men noget har ændret sig på Christiania. Miljøet omkring Gaden – Pusher Street – der altid har været omdiskuteret, er blevet mere forrået. Det mener alle de christianitter, jeg taler med. Og for 'Nok er nok'-grupperingen kulminerede det natten til den 4. juli, hvor en ung christianit blev skuddræbt, formentlig fordi han sad på den forkerte stol på det forkerte tidspunkt.

Ole Lykke har skrevet under på 'Nok er nok'. Pusher Street skaber en »dyb splittelse« på et Christiania med to meget forskellige miljøer, siger han: »Det ville lette så meget på energien, hvis Pusher Street kom væk. Den har blokeret for rigtig meget på Christiania.«

Men det er svært at gøre noget ved et foretagende, der på mange måder er så uløseligt forbundet til stedet. Mange christianitter har stadig en »romantisk idé om hashmarkedet« og mener, at det er Pusher Street, som skaber kundegrundlaget for alle de andre Christiania-virksomheder og kultursteder, siger han:

»Spørger man virksomhederne er det omvendt. De mærker nedgang, hver gang der er alvorlige episoder omkring markedet, og de penge, der tjenes på hashen, går for størstedelen ud af Christiania.«

Den 15. august indkaldte 'Nok er nok'-gruppen til fællesmøde, hvor håndteringen af hashhandlen var på dagsordenen. Forinden havde omkring 200 chri-

76-årige Britta Lillesøe har boet på Christiania siden 1970'erne og var med til at starte teatergruppen Solvognen

Tanja Zabell og Søren Helmer har været kærestes i to år. Den første tid boede de i hans Toyota Aygo

»Jeg blev grebet af den der knald eller fald-energi,« siger Christianias stadsarkivar, Ole Lykke, der flyttede ind i 1979

26-årige Fleur Frilund håber, at Christiania i fremtiden kan blive mere grøn og bæredygtig

De 15 børn i Det Lyserøde Børnehus er inddelt i tre grupper: blomsterne, spirene og frøene

stianitter underskrevet erklæringen. Mange af dem anonymt. Men trods den store tilslutning lykkedes det ikke beboerne at nå til enighed. Efter fem timer trådte en af Christianias talsmænd Risenga Manghezi ud af Den Grå Hal og fortalte, at man ikke var kommet frem til en løsning. I stedet ville man nu gå i tænkeboks om fremtiden for hashmarkedet. Der er delte meninger om løsningen på problemet blandt christianitterne. Nogle mener, at de aktivt skal forsøge at få lukket Pusher Street, mens andre appellerer til, at hash bliver legaliseret.

Det kræver tålmodighed

Ole Lykke går med hastige skridt mod Rozinhuset, hvor Christianias Søsterkor har generalprøve. De skal optræde til ferniseringen for udstillingen VAR-ER-BLIR på Kunsthal Charlottenborg, som i anledning af jubilæet udstiller 100 af fristadens plakater. Ole Lykke har kurateret udstillingen og skal mødes med koret for at tale om, hvilke sange de skal synge.

Stemmer smelter sammen bag et par endnu sommergrønne buske. Ti kvinder sidder ved et bordbænkesæt i haven til Rozinhuset. De deler sanghæfter og bolsjer rundt. Griner højt. Den ældste af kvinderne rejser sig op. Hun har ikke lyst til at synge sangen »Se mig nøgen« af Anya, som er på programmet til ferniseringen.

»Jeg kan ikke stå inde for den, så jeg tror bare, jeg melder fra nu,« siger hun.

De andre nikker forstående, og kvinden forlader haven. Kort efter rejser de resterende kvinder sig op og stiller sig i en halvcirkel. De begynder med at synge »Se mig nøgen«. Da sangen er færdig, knækker de sammen af grin.

»Vi skal vist lige varme lidt op,« siger én.

»Ja! Skal vi tage »Merværdi«?« foreslår en anden.

»Penge alene skaber ingen værdier, penge skaber penge, papir, papir,« synger de højt og rokker fra side til side.

Ude på vejen stopper flere op for at følge lyden af stemmerne. Ligesom Christiania er koret kollektivt styret.

»Det kræver, at man har lidt tålmodighed,« siger 31-årige Sophie Kortzau-Lillienskjold, der har været med i koret i halvandet år. »Men en gang om måne-

den har vi demokratisk mandag, hvor vi får styr på tingene.«

Følte sig uønsket

Mørket har sænket sig over Christiania, og man skal passe på, hvor man træder, for de fleste veje er uden belysning. Bag ved det røde bjælkehus på Syddysen sidder Tanja Zabell i sin have og udstener mirabeller. I vandet foran hende flyder to svaner og deres fire unger.

»Det er Chapli og Knudhansine,« siger Tanja Zabell og peger på de to voksne svaner. »Før hed hun Knud Hansen, men så blev hun gravid.«

Tanja Zabell udstøder et lille hvin; en af svaneungerne napper hende i fingeren, da hun forsøger at fodre den med et stykke mirabel. Bag hende er karesten Søren Helmer ved at lave en reol om til brænde. Han kaster forsiden af en gammel skuffe ind på et bål, der brænder lystigt i midten af haven.

40-årige Tanja Zabell har boet på Christiania i 15 år. Hun begyndte som frivillig på Christiania TV, hvor hun på grund af sine rulleskøjter var kendt som den rullende reporter. Senere blev hun vært til søndagskoncerterne på Nemoland. Efter et par år flyttede hun illegalt ind i en forladt skurvogn på otte kvadratmeter, der hverken havde varme eller vand. Alligevel døbte hun den Det Røde Slot.

»Man lærer meget af at bo på Christiania, især om tolerance,« siger Tanja Zabell.

»Det sociale hensyn og ansvar kan hurtigt blive meget krævende på Christiania. Sommetider kan man godt blive træt, hvis man er på vej på arbejde, og der så ligger en i busken, som man bliver nødt til at hjælpe. Men samtidig er jeg også enormt taknemmelig over at få lov til at leve i et åndehul med så mange forskellige mennesker.«

I juni 2011 indgik staten og Christiania en aftale om det fremtidige ejerskab over Christiania-området. Christiania oprettede en fond, der for 125 millioner fik lov til at frikøbe og leje bygninger og områder af staten. I den forbindelse skulle syv huse øjeblikkeligt fjernes. Det gjaldt blandt andet Det Røde Slot, hvilket betød, at Tanja Zabell skulle finde et nyt sted at bo.

»Det var virkelig ikke sjovt,« siger hun.

Christianitterne skulle i samarbejde finde ud af,

10

»Alle dem, der ikke kan rummes andre steder, dem har vi plads til her,« siger Tanja Zabell. »På den måde synes jeg, vi er lykkedes«

»Jeg elsker Christiania, men jeg synes faktisk, det er uforsvarligt at have børn der, hvor jeg bor«

Mathilde Brandstrup
30 år, *christianit*

hvor dem, der ikke længere havde noget sted at bo, skulle flytte hen.

»Det er noget af det hårdeste, jeg har oplevet, fordi jeg kom til at føle mig uønsket. Det var svært at finde et nyt sted, hvor de ville have mig,« siger Tanja Zabell, der flere gange overvejede, om det var på tide at flytte fra fristaden. »Heldigvis var de fantastiske på Syddysen, og jeg blev genhuset i det her smukke palads med centralvarme.«

Knald eller fald-energi

Det er tidlig morgen, og ud over lidt fuglekvidder er der ikke en lyd at høre på Børneengen, hvor Ole Lykke bor. Han er i færd med at åbne et brev Whiskas, som han serverer på en lille tallerken for sin kat Fantalia.

»Her er lige så stille som i en svensk skov,« siger han og hælder kogende vand oven på kaffen i en stempelkande. »Jeg går ind for mexican breakfast – kaffe og en smøg,« griner Ole Lykke.

Han fortæller om 1970'erne, som han kalder Christianias »pionertid«. Han flyttede ind i forbindelse med junkblokaden i 1979, hvor christianitterne sagde fra over for de hårde stoffer.

»De hårde stoffer eksploderede i løbet af 70'erne, og Fredens Ark blev Københavns forsyningscentral for heroin. Det krævede meget energi at være her, men jeg blev grebet af den der knald eller fald-energi – det var stort at være med til at redde det.«

Vi går over til arkivet. Ole Lykke overtog lokaler-

ne i 2008, men han har »raget til sig«, lige siden han flyttede til Christiania. Gulvet er dækket af et kraftigt gulvtæppe, og væggene er klistret til med reoler. Alt er påsat mærkater med tags som 'Christiania Postkort 1972-2016' og 'BZ Autonome Diverse'.

»Jeg har mange sprøde ting, men min plakatsamling, det er min stolthed,« fortæller han.

Ikke langt fra arkivet ligger Rejsestalden, hvor Byggekantoret, Økonomikantoret og Fonds Sekretariatet holder til. Her er åbne kontolandskaber og mødelokaler med glaspartier ud til fællesrummet. På mange måder minder det om et kommunekontor, og det er også en form for myndighed, siger 57-årige Allan Lausten, der er tilknyttet Byggekantoret. Han har blandt andet været med til at lave en aftale om skrald mellem Christiania og Københavns Kommune. Det tog knap tre år.

»Det er en enestående aftale, som sprænger kommunens rammer for almindelig håndtering. De ville gerne have, at Christiania blev en del af kommunens ordning, men vi har altid haft vores eget system.«

Det synes at være et tilbagevendende problem for christianitterne, at de har deres egne systemer, men samtidig har underskrevet en række forpligtigelser i forbindelse med købsaftalen i 2011.

»Der er et Christiania før og efter 2011 – aftalen har haft store konsekvenser,« siger Allan Lausten. »Vi kan ikke længere kalde os en fristad, fordi så mange myndigheder har indflydelse på de ting, vi gør. Vi skal

søge godkendelser til alt, og alle er bange for at give tilladelse til noget, som de måske ikke har lov til.»

— *Men bør I ikke også følge de samme regler som alle andre?*

»Vi skal selvfølgelig følge med tiden, men rammerne for, hvad vi må, er utroligt snævre. Vi må for eksempel ikke lægge solceller på de fredede huse, og hvis vi laver en havelåge eller et højbed, vi ikke har søgt godkendelse til, får vi en bøde.»

Christianias advokat, Knud Foldschack, mener også, at der er nogle store problemstillinger omkring byggeret og muligheder for boligbyggeri på Christiania. Derfor synes han, det er positivt, at det blev skrevet ind i aftalen fra 2011, at den skal »genbesøges« inden udgangen af 2021. På nogle punkter er der dog også brug for, at christianitterne selv rykker sig, mener han.

»Jeg sad forleden og formulerede for mig selv, hvad Christianias største problem er. Det er konsensus. Så tænkte jeg over, hvad den største styrke er. Det er også konsensus. Konsensusdemokratiet er unikt, og vi må aldrig angribe en beslutningsform, som gør det muligt at have en fristad midt i en hovedstad. Men det er også en meget besværlig form. Jeg håber ikke, at Christiania ender som et flippers nationalmuseum med gamle, sure kustoder, der ikke længere tænker Christiania som et visionært og alternativt bolig-kultur-erhvervseksperiment.»

De historieløse unge

En sød duft af cannabis hænger i luften omkring Pusher Street. Kulørte lamper danner et tag hen over de mange boder. Tidligere på dagen var politiet forbi for at rydde alle boderne på Pusher Street. Det gør de hver uge.

26-årige Fleur Frilund viser vej op i Electric Ladyland, der er en beboelsesgang i Down Town-Christiania lige op til Pusher Street. Her boede Fleur, da hun flyttede til Christiania for fire år siden. Siden er hun flyttet over i Fredens Ark.

»Jeg kunne ikke forestille mig et federe sted at være ung,« siger Fleur Frilund.

Alligevel er der flere ting, der er kommet bag på hende, efter hun er flyttet ind.

»På den ene side er her et meget konservativt forhold til, hvordan tingene fungerer, og på den anden side er alt oppe i luften.»

»Jeg kan godt forstå dem, der holder fast i 'det gamle Christiania', for jeg romantiserer på mange måder også selv 70'er-viben, men samtidig er det vigtigt, at vi får bygget nogle huse, som har et godt indeklima, og hvor der er plads til børn og privatliv.»

Fleur Frilund oplever et godt fællesskab og et stærkt sammenhold blandt hendes generation. Der er ikke så meget drama som blandt de ældre. Hun synes, at mange af de gamle christianitter kan have en tendens til at ville bevare status quo og ikke forholde sig til omverdenen.

»Verden stopper jo ikke, bare fordi vi skynder os langsomt herinde. I fremtiden skal vi have fundet ud af, hvordan vi gør Christiania endnu federe – og hvordan vi får skåret ned på alle møderne,« siger hun med et grin.

I området Mælkebøtten i den anden ende af Christiania sidder 76-årige Britta Lillesøe, der har boet på Christiania siden begyndelsen af 1970'erne. Hun har travlt, fordi hun er hovedarrangør på guldbrilluspapaden: »Fru Christiania er en fri kvinde, men hun er gift med hr. Danmark, som er en gammel patriark,« siger hun.

Britta Lillesøe har forgæves forsøgt at få fat i indenrigs- og boligminister Kaare Dybvad (S), fordi hun vil forære ham en ønskeseddel fra fru Christiania, hvor der blandt andet står 'fri hash'.

Ud over paraden er hun også med til at arrangere et firedages symposium, som skal afholdes i forbindelse med fødselsdagen. Her er et af temaerne at forene de unge og gamle.

Den ældre generation fylder en del på fristaden, viser tal, som Københavns Kommune har trukket for Berlingske: Mens gennemsnitsalderen i København i årene 1990-2021 er faldet fra 42 til 36 år, er den på

Christiania vokset fra 29 til 42 år. Christiania har 868 beboere, hvoraf 202 er over 60 år.

»Det er vigtigt, at unge og gamle får talt sammen, fordi vi mener, at mange af de unge er historieløse,« siger Britta Lillesøe. »Vores generation har været meget aktive, måske også meget dominerende. Men vi vil gerne overdrage vores erfaringer.«

Alle kender nogen

Det er onsdag morgen, og legen er i fuld gang i Det Lyserøde Børnehus, der ligger på Børneengen.

Nogle af børnene leger vilde indianere, andre leger søde indianere, og et par stykker sidder og tegner regnbuegekkøer. Kokken Richie kommer slæbende på tre store indkøbsposer. Dagens ret er mac'n'cheese og broccoli.

Klokken 9:30 er der Børnemøde. De ni børn og tre voksne sætter sig i en cirkel.

»Jeg har fået lov til at starte med talepinden i dag,« siger pædagogen Marie Danos, der selv er opvokset på Christiania.

»Hvad er det for en dag i dag?« siger hun.

»Fredag,« råber én.

»Mandag,« svarer en anden.

Femårige Seija får talepinden: »Det er onsdag – men det mener jeg også, det var i går,« siger hun.

»Nu skal vi øve vores sange,« siger Marie Danos.

Det er en fast tradition, at børnene optræder til Christianias fødselsdag. Da de har sunget, er det tid til ninjatræning. Børnene får bundet sorte bånd om hovedet, og Marie Danos guider dem i forskellige kampteknikker. Bagefter afholder de en krystalcere-
moni.

30-årige Mathilde Brandstrup stikker hovedet ind ad døren. Hun har lige afleveret sin fireårige datter Vilja og skal snart videre på sit arbejde i Fonds Sekretariatet. Hun er født og opvokset på Christiania, og både hendes mor og mormor bor her.

»Nogle gange kan der godt gå et par dage, hvor jeg ikke kommer uden for murene,« siger hun med et grin.

Mathilde Brandstrup bor sammen med sine to børn i Fredens Ark, der ligger lige op ad Pusher Street. Det betyder, at børnene både har set politirazzia og »alt andet, der følger med det sted«.

»Jeg elsker Christiania, men jeg synes faktisk, det er uforsvarligt at have børn der, hvor jeg bor,« siger hun.

Derfor har hun et »utopisk håb« om, at hun kan få en anden bolig: »Gaden fylder så meget. Vi kan på ingen måde kontrollere det miljø, der er nu. Men det er svært at kritisere, fordi alle kender nogen i Gaden.«

Kærlighed til Christiania

Et menneskemylder fylder indgangspartiet til Kunsthall Charlottenborg. Det er blevet tid til ferniseringen for Ole Lykkes plakatsamling, og christianitterne er mødt talstærkt op.

Michael Thouber, der er direktør på Charlottenborg, byder den store forsamling velkommen. Han har hørt et rygte om, at et en af Hovedbladets artikler om Christiania lå fremme under en fernisering på Charlottenborg i 1971.

»Folk så den og tog direkte fra udstillingen ud for at storme Christiania.«

Alle griner og klapper. Så overtager Ole Lykke mikrofonen: »Plakaterne lyser af kærlighed til Christiania,« siger han.

Der klappes igen. Mange af christianitterne har armene om hinanden.

Til sidst er det Søsterkorets tur til at optræde. Sangen »Se mig nøgen« er blevet sløjft fra programmet, så nu står de fuldtallige på trappen, alle klædt i rødt. De præsenterer sig og begynder med at synge »Merværdi«.

Der går ikke længe, før hele salen synger med.

sfr@information.dk